

Мунтян Світлана
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
svitlana.muntian@tsatu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7902-9823>

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Summary.** The article analyses underlying features of foreign languages teaching syllabuses as the key component of the foreign languages teaching process planning as a whole. The article identifies the fundamental basis underpinning the syllabus design. Further, the article analyses the essence of the analytic, synthetic and functional approaches to the syllabus design, as well as respective syllabus types. The article identifies current models of foreign language application at a regional level, which are considered when designing respective syllabuses.*

***Key words:** foreign language teaching, syllabus design, synthetic approach, analytic approach, functional approach, type of syllabus.*

Ефективна реалізація процесу іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти, його відповідність запитам державного і міжнародного ринку праці з одночасною орієнтацією на індивідуальні потреби здобувачів освіти можливі лише за умов високої професійної майстерності викладачів іноземної мови. Одним із ключових показників висококваліфікованого викладача є вміння грамотно та гнучко підходити до планування навчального процесу, чому останнім часом на рівні вищої школи приділяється не завжди достатньо уваги.

Найважливішою складовою планування навчального процесу є розробка навчальних програм. Підготовка навчальних програм являє собою багаторівневий процес, що вимагає від укладача суттєвих теоретичних знань. Метою даної публікації є аналіз особливостей навчальних програм з іншомовної підготовки та підходів до їх укладання.

Будь-яка навчальна програма віддзеркалює підхід та метод навчання, реалізує теоретичні положення, що лежать в її основі, відображає зміст навчання та концептуальне бачення навчального процесу в цілому, а саме його дидактичну, лінгвопсихологічну та методичну сторони, й покликана бути практичним керівництвом, засобом організації навчального процесу [1].

Багато зарубіжних методистів сходяться на думці, що програми мають включати в себе наступні розділи: цілі та завдання навчання; зміст, мовний та

мовленнєвий матеріал, який може бути представлений по-різному у залежності від підходу та принципів навчання; вправи, завдання та прийоми навчання, що використовуються викладачем й тим, хто навчається; вимоги до рівня володіння видами мовленнєвої діяльності на різних етапах навчання; різні види і форми контролю та оцінки рівня навченості, включаючи самооцінку і самоконтроль; матеріали, що використовуються [3; 4; 5].

Різноманітність поглядів на навчання іноземних мов знайшла своє відображення у різних підходах до розробки програм і призвела до появи різних типів програм, що укладаються на їхній основі. Розрізняють аналітичний та синтетичний підходи до розробки програм і відповідно до цього програми аналітичного та синтетичного типу, а також функціонально-змістовий підхід до розробки програм і, відповідно, програми такого ж типу [2; 3; 4].

Синтетичний підхід до розробки програм і навчальні програми синтетичного типу орієнтовані на результат, продукт навчання й спираються на структуру мови та її системний аналіз. Навчання на основі таких програм носить дедуктивний характер. Синтетичний підхід до розробки програм передбачає відбір текстів та мовного матеріалу, їхній аналіз, поділ на мовленнєві зразки, структури або інші одиниці, що спочатку градууються за принципом складності, а потім вводяться й тренуються у рамках відповідного правила, часто поза зв'язком з іншими мовними явищами. У результаті такої підготовки задача суб'єкта навчання полягає у тому, щоб після тренінгу й засвоєння граматичних явищ навчитися самостійно об'єднувати й практично синтезувати окремі відповідні фрагменти у процесі актуалізації усного та письмового мовлення. Більшість діючих навчальних програм можна віднести до цього типу, оскільки вони містять перелік мовних структур, які градуйовані за складністю, та списки слів, що мають бути засвоєні.

Аналітичний підхід до розробки програм й навчальні програми аналітичного типу орієнтовані на процес, а не на результат навчання. Характерною рисою цього підходу є використання методично неопрацьованого

мовного та текстового матеріалу, тобто матеріалу, що не був організований та градуйований спеціальним чином. Програми аналітичного типу орієнтовані на комунікативні інтенції, для вираження яких використовується різноманітний лінгвістичний матеріал. Навчання за такими програмами носить індуктивний характер. Навчальним матеріалом можуть бути теми, ситуації, комунікативні завдання. У процесі навчання за такими програмами мовний матеріал надається у вигляді блоків, і суб'єкти навчання під час активізації та використання мовного матеріалу мають за допомогою аналітичних операцій виявити закономірності та типові структури на рівні системи мови. Для програм аналітичного типу характерно використання комунікативних одиниць мовлення, таких, наприклад, як прохання, наказ, вибачення, запит інформації тощо.

Функціонально-змістовий підхід до розробки програм і навчальні програми функціонально-змістового типу реалізуються у комунікативному методі викладання іноземних мов й передбачають не системну, а функціональну, тобто таку, що відповідає мовленнєвим функціям, організацію навчального матеріалу. Особлива увага звертається при цьому на значення мовного явища, а не на його форму. На підставі положення Н. Хомського про те, що однакові мовні структури можуть мати різні значення, а різні структури можуть виражати одне й те ж значення, дослідники дійшли висновку, що у залежності від мети висловлювання у процесі мовлення мовленнєва інтенція може бути реалізована у вигляді конкретної функції або поняття. Та чи інша мовленнєва функція можуть бути висловлені за допомогою різних мовних засобів або структур. Наприклад, у німецькій мові прохання закрити вікно може бути виражено такими мовними структурами: «Könnten Sie bitte das Fenster zumachen!», «Würden Sie bitte das Fenster schließen!», «Bitte schließen Sie das Fenster!». Функціонально-змістовий підхід до розробки програм суттєво вплинув на викладання іноземних мов. Його використання змусило викладачів переорієнтуватися на змістову сторону навчання, звернути увагу на досягнення практичних цілей оволодіння мовою, навчати комунікації та спілкування.

Фахівці з розробки навчальних програм зазначають, що наявність різних типів програм не означає, що той чи інший тип має бути суворо обов'язковим і закріплюватися за конкретним методом навчання. Різні типи програм не виключають, а доповнюють один одного, адже будь-який вид комунікації має три рівні: структурний, функціональний рівні та рівень дискурсу. І кожен з них має бути відображеним у програмі при її розробці [2; 3].

При розробці навчальної програми вітчизняні і зарубіжні методисти пропонують відштовхуватися від певних системних позицій. До них належить визначення реального соціально-політичного контексту використання даної іноземної мови у суспільстві; можливих моделей використання мови у реальній практиці спілкування; потреб окремих груп суб'єктів навчання, що обумовлені специфікою навчального середовища та реальним досвідом вивчення мови у минулому; потреб освітньої системи, які обумовлені об'єктивними і суб'єктивними факторами її розвитку [1; 5].

Соціально-політичний контекст використання іноземної мови визначається реальним статусом даної мови у світі в цілому, у країні та у конкретному регіоні. Наприклад, сьогодні у Запорізькому регіоні з соціально-економічних причин, а саме у зв'язку з традиційними економічними та культурно-освітніми контактами з Німеччиною, наявністю сумісних підприємств, значним імпортом різноманітних груп товарів, впровадженням програм подвійного магістерського диплому, розвитком туристичних обмінів, німецька мова у навчальних закладах середньої та вищої освіти все ширше вивчається як друга іноземна. Так, у ТДАТУ у 2017 році дисципліна «Іноземна мова II (німецька)» була включена до освітніх програм окремих економічних спеціальностей.

При розробці навчальних програм слід враховувати і конкретні моделі використання відповідної іноземної мови у країні в цілому та у регіоні. Для ТДАТУ у цій площині актуальними є освітня, професійно-орієнтована та інформаційна моделі. Освітня модель обумовлена тим, що іноземна мова та

рівень володіння нею стали останнім часом однією з основних передумов вступу до навчання за освітнім ступенем «Магістр», а також традиційно є умовою вступу до аспірантури та участі у міжнародних освітніх програмах і стажуваннях. Професійно-орієнтована модель використання мови важлива для працевлаштування та подальшого кар'єрного зростання майбутніх фахівців, а інформаційна модель використання мови пов'язана із домінуючою роллю сучасних інформаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності.

Підсумовуючи, зазначимо, що розробка навчальних програм у системі мовної освіти має відбуватися на підставі всебічного аналізу даної системи, а також уточнення реальних потреб суспільства та здобувачів освіти у контексті соціально-економічних змін та тенденцій. Розробка програм має здійснюватися фахівцями у цій сфері, оскільки для цього необхідно володіти не лише практичними вміннями, пов'язаними із викладанням мови, а й теорією методики викладання дисципліни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2015. 444 с.
2. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. СПб. : Изд-во «Cambridge University Press», 2001. 224 с.
3. Dubin F., Olstain T. Course Design: Developing Programs and Materials for Language Learning. New York : Cambridge University Press, 1996. 191 p.
4. Nunan D. Syllabus Design. Oxford : Oxford University Press, 1994. 169 p.
5. Schart M., Legutke M. Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung. Stuttgart : Ernst Klett Sprachen, 2018. 199 S.